

Sluier van onwetendheid

Onze Westerse democratie berust op **vrije** verkiezingen. Juist nu de wereld in een meervoudige crisis verkeert, valt er wat te kiezen. Maar, heeft een mens überhaupt de mogelijkheid tot kiezen?

Hersenswetenschappers melden dat die vrije keuze fictie is. Zelfs onze politieke keuze is genetisch bepaald. De zetelverdeling tussen progressief en conservatief hangt af van de grootte van onze linker en rechter hersenkwab. Onze voorkeuren staan in ons brein voorgeprogrammeerd. Leg alle kiesgerechtigden onder de hersenscan en stemmen wordt overbodig. Kiezen is niet anders dan gehoorzamen aan de eigen biologische materie.

Misschien was dat eens zo. De bijbelse symboliek van het verloren paradijs verwijst naar een wezen dat volkomen gelukkig in harmonie leefde met zijn omgeving. Dit wezen volgde zijn impulsen en hoefde niet te kiezen. Als alles wat gewild wordt altijd goed is, is kiezen overbodig.

De mens at echter van ‘de boom der kennis van goed en kwaad’, dat wil zeggen, de evolutionaire ontwikkeling deed hem ontwaken uit zijn onschuld. Sindsdien kan de mens ‘ik’ zeggen en moreel kiezen. Kiezen veronderstelt de mogelijkheid verkeerd te kiezen en dat gebeurt dan ook regelmatig. Het menselijk ego dijde uit tot een bomvol EGO, dat zoveel ruimte opeist dat de wereld uit zijn voegen barst. De koek wordt kleiner, de schaarste groter en het gevecht om de restjes heviger. De sterkste wint, ten koste van de zwakkere. Is dat onze menselijke wereld?

Ja, want het gebeurt. Nee, want **anders** kiezen kan. Of niet? Hoe kan één en hetzelfde brein onze ‘keuze’ bepalen en tegelijkertijd diezelfde keuze beoordelen, om vervolgens eventueel daarvan af te zien? Weg verantwoordelijkheid? Gewoon scannen dus. Of... , toch maar kiezen?

De vrije keuze is dan wel omstreden, onze ervaring leert dat wij kunnen overwegen, twijfelen, herzien en dus kiezen. Het innerlijk van de mens is echter hopeloos verdeeld. Wij willen dingen die wij niet doen en doen dingen die wij niet willen. De dualiteit tussen ‘materie en geest’ ofwel die tussen ‘gevoel en ratio’ blijft een mysterie. Zeker is, dat ons brein de noodzakelijke materiële voorwaarde is om te kunnen kiezen. Maar, zonder rationele afweging van alternatieven door een ‘ik’, komt een bewuste vrije keuze niet tot stand.

Menselijke vrijheid is echter wel altijd **contextgebonden**. Wij kunnen ons niet volledig losmaken van onze wereld en maar ‘alles doen wat wij willen’. Vrijheid is juist – na afweging van morele argumenten – ook kunnen **nalaten** wat je wilt, bijvoorbeeld omdat het anderen schaadt. Politiek gaat over verdeling van goederen, over belangen, macht en invloed. De grootste handicap voor een rechtvaardige verdeling is het eigenbelang, van het dikke EGO en zijn groep.

Niet alleen de vrije keuze, maar ook zelfbezinning is omstreden. Wie of wat is die ‘ik’? Hoe kan één en hetzelfde brein zichzelf onderzoeken? Onze ervaring leert dat het kan en bovendien, dat het leerzaam is. Daarom een bezinnend gedachte-experiment over de politieke keuze, tevens een oefening in zelfkennis en empathie.

Zoek even rust, en creëer in gedachten een ideale en rechtvaardige wereld. Bevrijd u in gedachten van uw eigen context door een ‘sluier van onwetendheid’ dicht om u heen te trekken. Het ‘niet weten’ betreft eigen afkomst, huidskleur, geaardheid en plek in deze fictieve maatschappij. In dit Utopia zal zelfs de slechtste plek op aarde ook voor uzelf nog de moeite waard zijn. Het elimineren van elk eigenbelang strijkt verschillen glad en heft tegenstellingen op. Het resultaat: een positieve wereld, alle mensen gelukkig?

De sluier trekt op. De illusie wordt helder. Leven met alleen positieve dingen kan niet bestaan. Geen licht zonder duisternis, geen leven zonder dood, geen gezondheid zonder ziekte en geen goed zonder kwaad. De menselijke wereld wordt gedragen door polaire tegenstellingen, die niet zonder elkaar kunnen bestaan. Vernietig de ene pool, en ook de andere verdwijnt.

Wij **kunnen** kiezen voor ‘goed’, maar behouden ook het ‘kwaad’. Niets menselijks is ons vreemd. De ‘sluier van onwetendheid’ verzacht het leed. Ook dat zit in ons brein.